

Åpning, Røroskonferansen 2013

Godtfolk, kjære alle sammen

Det er en stor glede for meg også i år å kunne ønske dere velkommen til Røroskonferansen. Konferansen har så fin en tittel, syns jeg: «Til barn og unges beste». Jeg opplever at den gir fokus og at den bidrar til å løfte oss.

Som Rørosing er det en spesiell glede i det å kunne ønske dere velkomne akkurat hit. Jeg håper det blir to fine dager her, og også litt tid til å se seg rundt i «den lille rare byen» på fjellet. Og som ordføreren sikkert ville sagt – så håper jeg og at det blir anledning til å legge igjen i hvert fall litt penger i noen av bergstadens butikker.

I fjor fortalte jeg en liten barnebarnehistorie da jeg åpnet, eller under middagen. Husker ikke sikkert hvor! Men det gjør ikke noe. Den handlet om ei lita datterdatter som ved utgangen av første klasse filosoferte litt om livets begrensinger og muligheter. Hun mente at det ved alle ting var noe som var bra og noe som var dårlig. Så var poenget at hun da måtte finne ut hvordan hun kunne skape seg nytte eller glede ved det som var bra, og dermed komme mest mulig unna det som var dårlig. «F.eks.», sa hun, «på skolen har vi ei sklie. Det som er bra med den, er at det er artig å skli, det som er dårlig, er at jeg blir så skitatt når jeg gjør det. Men», sa hun, «inne i gangen har jeg ei oljebukse, og når jeg tar på meg den, gjør det ingen ting at jeg blir skitatt.»

Etter den fortellingen begynte vi å spørre etter oljebuksa hver gang vi sto overfor en utfordring av lignende karakter.

Nå har jeg altså fortalt denne historien to ganger. Barnebarna blir eldre, og det kommer av og til nye opplevelser som egner seg som fortelling i sammenhenger som dette. Alle mine 4 spiller ishockey. De to datterdøtrene er nå 7 og 5. Den eldste begynte i 3 klasse og den yngste er enda i barnehagen. De er begge ivrige med skøyter og kølle. Den eldste var tom på sommerhockey før skolen begynte. Så kom første trening i høst. Det er ikke flere jenter enn at de er på samme gruppe, disse to. Yngstemann hadde nok litt større forventninger til egen dyktighet enn det litt brutale gjensynet med isen viste i høst. Hun hadde rett og slett glemt litt fra siste sesong, og datt og datt og ble til slutt både oppgitt og lei seg. Hun gikk av isen, satte seg ved siden av mora og gråt sine modige tårer over hvor dårlig og elendig hun var, og nekta plent å prøve noe mer. På slutten av treninga skulle de spille 3 og 3 mot hverandre. Storesøstera og bestevenninna skulle ha med seg den minste, men hun ville ikke. Så sier den eldste: «Kom no, vi treng dæ» «Treng dokker mæ? snufser den minste, æ e jo så dårlig, bli bare i veien» «Nei» sier storesøster,» vi treng dæ om vi ska klar å spill mot de anneran, kom no» «Treng dokker mæ?» sier den minste. «Ja, vi treng dæ virkelig» ellers klare vi det itj,» sier storesøster på nytt. «Treng dokker mæ

virkelig» sier den minste, snufser en gang til, trekker ned visiret og går på banen.

Og om kvelden var alle enige om at det hadde vært artig på ishockeytreninga den dagen.

Jeg syns det er en veldig god historie, ikke bare fordi jeg kan fortelle noe som gjør meg litt stolt av barnebarna, men her og nå mest fordi den går så rett inn i det mye av arbeidet «Til barn og unges beste» faktisk handler om. Nemlig å se, involvere og å verdsette. Og ved opplevelsen av å bli sett, involvert og verdsatt stiger mestringsfølelsen; selvbildet og selvtilliten styrkes og den gode sirkelen er etablert.

Og det er vel slik med alle våre liv – det handler om å komme inn i de gode sirklene, eller få brutt de negative, om en av en eller annen grunn skulle befinne seg i en slik.

Dere som er her arbeider med slike problemstillinger hver dag, på en eller annen plass i vårt velferdssamfunn. Dere kan mye mer enn meg om problemstillingenes mangfold og kompleksitet, og dere kan mye mer enn meg også når det gjelder arbeidsformer, måter og metoder som kan brukes for å skape de gode sirklene. Derfor føler jeg at jeg både skal være ganske forsiktig med å mene for mye, og jeg prøver å pålegge meg tilstrekkelig ydmykhet og respekt i forhold til de oppgavene dere har og står oppe i hverdagen.

Når det er sagt, så er det jo ikke til å unngå et jeg gjennom livet har hatt mange ulike berøringspunkter med de oppgavene dere har, og de fagene dere er representanter for. Og i jobben som fylkesmann blir jeg på en annen måte enn før involvert i diskusjoner og samtaler som handler om dette – og dermed har jeg også lært mye nytt disse to årene. Og fjorårets konferanse var for meg en eneste stor opptur, må jeg si. I fjor lærte jeg også ordet mellomromskompetanse. Det ble et viktig ord. Det er et viktig ord! Det handler om å forstå forholdet mellom profesjoner og fag, mellom avdelinger og institusjoner, om å se helhet og sammenheng.

Jeg opplever at den læringa jeg har vært igjennom, og den erfaring jeg tross alt har, har gitt næring til flere spørsmål, og til en god del undring rundt måten vi i dag håndterer barn og unge på. Blant det jeg faktisk er helt sikker på, er at alle – eller i hvert fall nesten alle - som jobber med barn og unge har de aller beste intensjoner og den aller beste vilje. Og så er jeg sikker på dette med betydningen av de gode sirklene.

Men litt mer om undringen – Tar jeg helikopterblikket på fylket ser jeg en masse lykkelige og fornøyde barn og unge. Antagelig de fleste. De kommer frem til voksenalderen med en god ballast og et positivt mulighetsbilde foran seg. Men så er det altså noen som sliter. Fler og fler kanskje? De sliter med fag og læringskapasitet, de sliter sosialt, de sliter med foreldrene, eller de havner i «feil miljø», de sliter med helsa eller de

sliter med rus og kriminalitet. De kan være ofre for mobbing og forfølgelse, fysisk og på sosiale medier. Det kan gjelde de «flinke» også. Mange sliter med kroppsfixering, strebing etter et eller annet ideal osv. osv. I det hele tatt, det er mange utfordringer å hankses med i dagens samfunn. Mulighetene for å havne i de negative sirklene er mange!

Så har vi tall og statistikk som viser at for flere typer indikatorer på noen av disse utfordringene, scores det veldig ulikt i fylket. Det kan tolkes på to måter, enten er det faktisk store forskjeller mellom kommuner, eller så jobbes det på veldig forskjellig måte med disse problemstillingene i kommunene. Selvsagt kan det være en kombinasjon også.

Og da kommer jeg tilbake til mellomromskompetansebegrepet og undringen. I noen kommuner er åpenbart profesjons- og sektorsøylene sterke og selvstendige. I andre er de brutt mer ned, og prøvd samlet i et felles kompetansemiljø der alle fag og hensyn veies og prøves i forhold til hva som er adekvat «bistand» eller håndtering av et individ. Noen steder vil et barn, en ungdom, måtte forholde seg til mange hjelpere eller passe-påere, andre steder kanskje bare til en eller et fåtall.

Jeg håper at måten mange kommuner prioriterer deltagelse på denne konferansen er et sterkt uttrykk for et ønske om å bli bedre på det å kunne samhandle om hvordan bistand og hjelp best kan gis, og også om det faktisk er nødvendig.

I fylket varierer andelen av elever med enkeltvedtak om spesialundervisning fra vel 6% (og det er her i Røros) til nesten 18% i nabokommunen Tydal. Og det er god spredning i dette materialet. Hvorfor er det slik? Og hva er faktisk ønskelig? Færrest mulig eller flest mulig med slike vedtak? Det får henge som et av undringsspørsmålene mine.

I fjor var Thomas Nordahl her. Han var spennende å høre på. En av påstandene var at vi ofte kunne forutsi alt i barnehagen, eller tom på helsestasjonen, hvilke ungdommer som ville droppe ut av videregående skole. Er det slik? Hvordan utnytter vi i så fall slik «makrokompetanse» til å innrette arbeidet i kommunen? Hva er det som eventuelt hindrer de beste løsningene? Taushetsplikt? Regelstyrte begrensinger? Men igjen, hvordan lykkes vi best med samhandling og samvirke mellom institusjoner og profesjoner når målsettingene og rammene er klare? Og går det an å være så fri å spørre dere alle om dere virkelig opplever at de oppdragsgiverne dere har gir klare og tydelige målsettinger for arbeidet? Og i forlengelsen – hvordan formuleres målsettingene når en ser dem i et klientperspektiv? DVs i et barn/ungdomsperspektiv? Eller i et skole eller lokalsamfunnsperspektiv? Har man målsettinger som dekker både det å forebygge og det å behandle/hjelpe? Jeg håper det er mange gode refleksjoner rundt slike spørsmål ute i kommunen, og at dere alle er del av et gjennomtenkt og helhetlig apparat. Men sikker på det, det er jeg sant å si ikke!

Av en slik refleksjon må det også komme tanker om prioritering. Hva er viktigst? Hva gir best resultater på lang sikt? Kan vi måle og følge opp på en god måte? Har vi gode systemer på egevaluering? Er vi åpne, fordomsfrie og kunnskapssøkende nok i slike sammenhenger?

Så sent som i forrige uke hadde jeg gleden av å følge Kronprinsen under hans SIKT-arrangement. Det hadde som formål å skape kontakt og diskusjon mellom unge ledere eller ledertalenter fra næringslivet, men og fra organisasjoner og forvaltning. Konferansen ble innleda på MOT sin Boot-camp på Gråkallen. Det var artig. Jeg er en person som lett lar meg begeistre. Min begeistring for MOT og de tankene og ideene de tufter sitt samfunnsengasjement på har vært der lenge, men ble ytterligere forsterket. For hva er de opptatt av? Jo, til å hjelpe barn og unge til å kunne «bli sjef i eget liv»! Intet mindre. Dvs å hjelpe dem til å få MOT til ta og stå for egne beslutninger, til å kunne si NEI ofte nok i forhold til alt det presset ungdom utsettes for. Det er jo en flott ambisjon, syns i alle fall jeg. Og så er de opptatt av å jobbe med å skape de positive sirklene og å få flest mulig ungdommer inn i dem. Og hvordan gjør de det? Jo de leter etter de i gjengen, i lokalsamfunna, i klassen, som er eller kan være rollemodeller. Bygger dem opp, har fokus på dem det ikke er noe galt med, fordi disse ungdommene kanskje har det største potensialet til å løfte eller hjelpe, flere av sine medelever inn i den gode sirkelen. Flott det og, og riktig tenkt, synes jeg nok en gang. Er vi flinke nok til å hjelpe og utvikle disse rollemodellene? Ser vi etter dem, eller ser vi bare de som trenger støtte og hjelp?

Når jeg spør om MOT kan dokumentere resultater får jeg jo høre at det ikke er lett. Men to forhold trekker de frem og viser til. Det ene er at nivået på opplevd mobbing går ned på MOT-skoler i forhold til andre skoler, der det har gått opp. Det andre er at på MOT-skoler er det langt færre elever som oppgir at de ikke har en eneste venn.....

Om det skulle være slik at noen i sin iver etter akademisk forankring for slike resultater velger å se bort fra dem, så må en jo kunne spørre om hvilke andre årsakssammenhenger som evt kunne forklare slike forskjeller.

Er vi gode til å se nettverkene på skolen, i barnehagen, i lokalsamfunnet? Dette er et relevant (tror jeg) spørsmål også når det gjelder det forebyggende arbeidet blant barn og unge. Hørte professor Eivind Almaas ved NTNU snakke om nettverk og betydningen av slike forleden. Nettverksanalyser som redskap for å se spredningsveier for sykdom, for vennskap, for fedme, for lykke...Spennende. Og i USA ser de at 3 ledd ut, altså venn, venn, venn har en sammenheng som påvirker individet, og som gjør dette med å være sjef i eget liv til noe som slett ikke er lett. Men det er altså noe fag her som er spennende analyseverktøy.

Jeg skulle jo bare ønske velkommen, men fikk 20 minutter til å gjøre det. Foruten at jeg tar det som et tegn på at fagavdelingene mine har tillit til at jeg ikke dummer meg helt ut, så må jeg få si at jeg er glad for å ha denne muligheten til å snakke til så mange viktige mennesker i fylket vårt. Deres oppgaver og misjon handler jo om å utvikle og forme fremtiden gjennom de menneskene som skal bringe oss, landet og verden videre. Og det i en tid som det er all mulig grunn til å tro vil bli veldig krevende og by på mange slags utfordringer. Det er ikke mange som kan gå til sitt daglige virke og tenke slik på sin egen misjon som dere kan. Jeg håper dere gjør det også. Tar både alvor og gleden ved det innover dere.

Så kan jeg jo si til slutt at i mitt lekmannshode er det 4 problemstillinger som fremstår som særlig viktige:

1. Hvordan stoppe/bygge ned klientifiseringa av barn og unge?
2. Hvordan skape mestringsopplevelser for alle?
3. Hvordan stoppe/bygge ned mobbing, og særlig den anonyme?
4. Hvordan finne/fremme rollemodeller og bygge de gode sirklene?

Med dette erklærer jeg Røroskonferansen 2013 for åpnet, og ønsker dere utbytterike dager, med god læring og nyttige diskusjoner, som kan bringe oss litt videre også i forhold til disse spørsmålene.